

определение терминов *оценка* и *оценочный компонент*. Выделены основные грамматические и лексико-семантические способы формирования оценки как составляющей концепта КРАСОТА в испанских художественных произведениях и способы её перевода на украинский язык. Осуществлено структурирование валоративного компонента согласно способу выражения: грамматические категории, лексические, морфологический способ (суффиксальный способ) и восклицательные предложения. Для проведения анализа выбраны художественные произведения испанской литературы конца XIX – начала XX ст. и их переводы на украинский язык. Уделено внимание национально-культурным, лексическим, грамматическим особенностям, которые в переводе нередко приводят к применению переводческих трансформаций, среди которых добавление и опущение, контекстуальные замены и др. Определены основные переводческие приемы, обеспечивающие адекватное воспроизведение оценочного компонента в целевом языке.

Ключевые слова: концепт, валоративный компонент, перевод, интенсификаторы, суффиксы.

Nichayenko Iryna. Grammar and Lexical-Semantic Ways of Expressing of the Evaluation of Spanish Concept BEAUTY in the Original and Translation. The article deals with the comprehensive analyses of strategies and techniques of verbal representation of the Evaluative epistratum of concept BELLEZA/BEAUTY in Spanish and appropriate strategies and techniques of its translation into Ukrainian. Attention is paid to the basic methods of formation of Evaluative as a component of the concept of BEAUTY in the Spanish literature and methods of its translation into Ukrainian. Due to the structuring of Evaluative component according to the method of expression: the grammatical categories, lexical, morphological method (suffix way) and exclamatory sentences. The article reveals peculiarities of the national-cultural, lexical and grammatical features which lead to the use of translation translation transformations. The main translation techniques ensure adequate reproduction of the Evaluative component in the target language. Basically, the most of Spanish evaluative suffixes have a special place in a literary text and they could be translated using particles that create the necessary nuance for adequate translation. We could observe asymmetry in translation of lexical intensifiers. Often Ukrainian augmentative / diminutive suffixes reimburse for gaps to describe features of evaluative component of BEAUTY analytically.

Key words: concept, Evaluative component, translation, intensifiers, suffix.

Стаття надійшла до редколегії
07.04.2015 р.

УДК 81'373.47:070.41

Ольховська Наталія
Колосовська Зоя

Типи аббревіатур у галузі садівництва та городництва і способи їх перекладу (на матеріалі німецької та української мови)

У статті з'ясовано причини виникнення аббревіатур, описано принципи виділення основних типів аббревіатур, розкрито суть німецьких скорочень й аббревіатур, виявлено особливості аббревіатур у галузі садівництва й городництва та визначено основні особливості їх перекладу українською мовою. Проведене дослідження засвідчує, що німецька галузь садівництва та городництва характеризується вживанням лексичних скорочень, аббревіатур (акроніми, апокопи, контамінації) та графічних скорочень. Графічні скорочення вжито на позначення міри, ваги, довжини і площі. Графічні скорочення вживають лише на письмі, в усному ж мовленні замінюють на повне слово чи словосполучення. Лексичні скорочення пов'язані з бурхливим розвитком генної інженерії та підвищенням вимог щодо екологічно нешкідливого землеробства та щодо вирощення екологічно чистих продуктів харчування. Лексичні скорочення вживають і на письмі, і в усному мовленні. Найбільш часто уживаний тип аббревіацій у цій галузі – акроніми. Основні способи перекладу аббревіатур із садово-городницької галузі – скорочений переклад, переклад способами транслітерацію та експлікацію.

Ключові слова: аббревіатура, акроніми, апокопи, експлікація, контамінації, скорочення, транслітерація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Зважаючи на складну структуру більшості німецьких аббревіатур та у зв'язку з актуальністю їх компресії з метою мовної та часової економії, останнім часом спостерігаємо значну тенденцію до скорочення назв/термінів, завдяки чому зокрема аббревіатури стають одним із популярних засобів для їх позначення. На початку ХХІ ст. аббревіація як специфічне мовне явище стає особливо популярною під впливом стрімкого розвитку науки, техніки та різних галузей виробництва загалом та зростанні потреб у виробництві продуктів харчування зокрема. З огляду на це, дослідження німецькомовних аббревіатур у галузі садівництва та городництва актуальне. У Німеччині сьогодні дуже активно розвиваються ці галузі, а їх методи ведення сільського господарства й технології можуть бути взірцем для інших країн.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Існування різних підходів до пояснення причин виникнення аббревіатур відображають плюралізм думок щодо умов їх утворення. Істотний внесок у розвиток теорії аббревіації наприкінці ХХ ст. зробили розв'язки таких учених, як К. А. Дюжикова [5] та О. С. Кубрякова [8], які досліджували межі між аббревіацією та словоскладанням, Ю. В. Горшунів [4], котрий вивчав прагматику аббревіатур та багато інших. На початку ХІХ ст. особливості відтворення німецьких термінів-аббревіатур у галузі автомобілебудування розглядав Н. В. Возненко [3]; адвербіацію в термінології субмови ядерної безпеки досліджувала Л. О. Беспальченко [2]; скорочення у системі німецького словотвору вивчали Т. Б. Козак [7] та М. Солтис [11]; уживання скорочень та їхніх функцій в мові та мовленні студіювали німецькі дослідники О. Міхель [17] та А. Штайнхауер [18]. Деякі дослідники вважають, що укладання типологічної класифікації аббревіатур надзвичайно ускладнене незвичністю структури та можливістю використання різних способів аббревіації в різноманітних комбінаціях [9, с. 110].

Мета та завдання статті. У цьому дослідженні маємо за мету дослідити основні типи аббревіатур, які існують на сьогодні в німецькомовних текстах у галузі садівництва та городництва. Для досягнення мети потрібно розв'язати такі завдання: з'ясувати причини виникнення аббревіатур; описати принципи виділення основних типів аббревіатур; надати зведену класифікацію аббревіатур німецької мови; розкрити суть німецьких скорочень й аббревіатур (акронімів, апокопі, контамінацій), виявити особливості аббревіатур у галузі садівництва й городництва та особливості їх перекладу українською мовою.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Згідно з історичними дослідженнями, поява скорочень нерозривно пов'язана з утворенням письма, бо люди завжди прагнули до економії мовних засобів. Але бурхливий розквіт аббревіації припадає лише на середину ХХ ст., що пов'язано з військовою тематикою.

Щодо причини виникнення аббревіатур та їх популярності, то, на думку Н. М. Алексєєвої, є лінгвістичні та нелінгвістичні (екстралінгвістичні) чинники. До екстралінгвістичних причин виникнення аббревіації дослідниця цілком справедливо відносить: 1) науково-технічний і соціальний прогрес; 2) зростання потоку інформації; 3) широке використання механічних засобів зв'язку [1, с. 23].

Що стосується лінгвістичних причин, то вона розглядає: 1) тенденцію до компресії, мовної економії; 2) нерівномірність розподілу інформації між окремими елементами мовного потоку; 3) вплив розмовних і жаргонних елементів на лексику; 4) здатність до утворення слова для закріплення нового поняття замість його опису [1, с. 24].

Абревіація як особливий спосіб словотворення спрямована на створення більш коротких порівняно з вихідними структурами синонімічних їм номінацій. Вихідним теоретичним підґрунтям для визначення аббревіації стало для нас, слідом за О. С. Кубряковою, розуміння її як процесу створення одиниць вторинної номінації зі статусом слова, який полягає в усіченні будь-яких лінійних частин джерела мотивації і який призводить до появи такого слова, яке у своїй формі відображає якусь частину або частини компонентів вихідної одиниці [8, с. 71]. Результативну одиницю такого процесу називають аббревіатурою.

У лінгвістиці є велика кількість класифікацій аббревіатур, побудованих на різних принципах: 1) принцип економії – пов'язаний із чинником утилітарності й спрямований на отримання економічної вигоди; 2) принцип емпізи – викликаний потребою оновити форму, продиктований емоційно-психологічним, щоб створити психологічно привабливе скорочення; 3) принцип евфемізації і табулювання – спричинений соціально-культурним або соціально-естетичним чинником, щоб створити етично прийнятне скорочення [9, с. 88].

Скорочення – це спосіб словотвору, суть якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або становить собою словосполучення, об'єднане загальним смислом [6, с. 125].

Деякі лінгвісти розрізняють аббревіацію і скорочення, деякі навпаки ототожнюють. У багатьох роботах термін *аббревіація* вживають у двох значеннях:

1) явище, пов'язане зі скороченими записами мови – це графічна аббревіація, а самі записи – графічні скорочення, графічні аббревіатури або просто аббревіатури;

2) процес, пов'язаний з утворенням нових лексем, спосіб словотвору, внаслідок якого виникають аббревіатури різних видів, аббревіатурні лексеми, лексичні скорочення, скорочені та складноскорочені слова [10, с. 54].

«Аббревіатури, тобто складноскорочені слова, утворюються за допомогою складання і виступають як композити, правда, особливого роду, оскільки при їх утворенні складаються не повні основи, а скорочені» [12, с. 281]. З погляду словотвірної «етимології», аббревіатури – це складні слова, оскільки вони створюються способом складання усічених компонентів.

Скорочення поділяємо на дві основні групи: лексичні – скорочення, вимовлені в тій формі, в якій вони написані; графічні – скорочення, замість яких вимовляється їх повна форма.

У ході дослідження з'ясовано, що скорочення в німецькій мові поділяються на лексичні та графічні. До лексичних належать скорочені слова (нім. : *abgekürzte Wörter*) і акроніми (нім. : *Akronyme*). Щодо лексичних скорочень, то в текстах садово-городницької тематики вживають скорочення, пов'язані з новітніми технологіями в галузі виробництва екологічно чистих продуктів.

У німецькомовних текстах садово-городницької тематики функціонують такі лексичні скорочення / аббревіатури, як акроніми, апокопи та контамінації.

Акроніми – це скорочення, утворені з початкових літер, що входять до складу багатокомпонентної назви, наприклад: *AG (Arbeitsgemeinschaft)* – спілка працівників; *DGG (Deutschen Gartenbau-Gesellschaft)* – спілка садоводів / городників Німеччини; *BÖLW (Bund Ökologische Lebensmittelwirtschaft)* – спілка екологічної харчової промисловості; *AGÖL (Arbeitsgemeinschaft Ökologischer Landbau)* – спілка робітників екологічного землеробства; *DGE (Deutsche Gesellschaft für Ernährung)* – спілка продуктів харчування Німеччини; *BMEL (Bundesministeriums für Ernährung und Landwirtschaft)* – Федеральне міністерство продуктів харчування та землеробства; *BfR (Bundesinstitut für Risikobewertung)* – Федеральний інститут оцінки ризиків; *WHO (Weltgesundheitsorganisation)* – Всесвітня організація охорони здоров'я; *ES (embryonaler Stammzellen)* – стовбурові клітини ембріона / зародка; *LNV (Ministerium für Landwirtschaft, Natur und Lebensmittelqualität)* – Міністерство сільського господарства, природи та якості продуктів харчування; *GVO (Gentechnisch veränderte Organismen) / GMO (Gentechnisch modifizierter Organismus)* – генетично-модифіковані організми; *LF (Landwirtschaftlich genutzte Fläche)* – сільськогосподарські угіддя; *TRV (Tabak-Rattle-Virus)* – тобамовірус табачної мозаїки; *TMV (Tabak-Mosaik-Virus)* – табачний мозаїквірус; : *BAGT (Bau- und Gartentechnik)* – будівнича та садова техніка, *GBB (Gartenbau und Blumenbindereig)* – садівництво та флористика, *BW (Baumschulwesen)* – розплідники, *GEBA (Gemüsebau)* – овочівництво, *GPFB (Gärtnerischer Pflanzenbau)* – садівництво, овочівництво.

Разом з акронімами достатньо поширені скорочення-контамінації, утворені за допомогою складання двох основ, наприклад: *ChemVerbot (Chemikalienverbot)* – заборона щодо вживання хімікалій; *GaLaBau (Garten- und Landschaftsbau)* – дизайн ландшафту та саду; *RuBisCO (Ribulose-bisphosphat-carboxylase/-oxxygenase)* – назва ензиму, який відповідає за фотосинтез у клітинах рослин; *ChemG (Chemikaliengesetz)* – Закон про хімічних речовини; *GefStoffV (Gefahrstoffverordnung)* – Закон про використання шкідливих речовин; *GenTG (Gentechnikgesetz)* – Закон про генну інженерію; *Mstn-Gen (Myostatin codierende Gen)* – міостатин ген, що кодує; *MwSt (Mehrwertsteuer)* – податок на додану вартість.

Аббревіатури-апокопи, виникають унаслідок усічення або опускання частини слова, наприклад: *Glc (Glucose / Glukose)* – глюкоза, *Öko-Betriebe (Betriebe mit Ökologischem Landbau)* – екопідприємство (підприємство з екологічно небезпечною обробкою земель); *Öko-Bilanz (Ökologische Bilanz)* – екобаланс (екологічний баланс); *Öko-Produkte (Ökologische Produkte)* – екопродукти (екологічно чисті продукти); *Öko-Zertifizierer (Ökologische Zertifizierer)* – екоконтролер (особа, яка видає сертифікат на екологічно чистий продукт); *Ökolandbau (Ökologische Bilanz)* – (екоземлеробство (еколо-

гіччонешкідливе землеробство); *Bio-Lebensmittel (Lebensmitteln aus Ökologischer Landwirtschaft)* – біопродукти (продукти харчування, вирощенні екологічно чистим шляхом (критерії визначено на законодавчому рівні)); *Biogas (biologische / biochemische Gas)* – біогаз (біологічний / біохімічний газ). Ці скорочені назви вживають, і на письмі, і в усному мовленні.

Як бачимо, більшість скорочених німецькомовних композитів перекладають за допомогою калькування – заміною складових частин їх лексичними відповідниками, а переклад їх повної назви здійснюють за допомогою експлікації – пояснення значення слова.

Графічні скорочення використовують у текстах садово-городницької тематики переважно для позначення мір, одиниць або величин: *kg. Kilogramm* – кг (кілограм), *km. (Kilometer)* – км (кілометр), *cm. (Zentimeter)* – см (сантиметр), *Pfd. (Pfund)* – фунт. Умовність такого типу скорочень виявляється в цілковитому їх відтворюванні в усному мовленні. До цієї групи можемо віднести широко відомі скорочення: *d.h. (das heisst)* – тобто, *z.B. (zum Beispiel)* – наприклад, *usw. (und so weiter)* – і таке інше, *a.d.G. (aus diesem Grunde)* – з цієї причини, *d.i. (das ist)* – тобто *i.D. (im Durchschnitt)* – у середньому, *u.zw. (und zwar)* – а саме та ін.

Зауважимо, що графічні скорочення вживають лише на письмі, в усному ж мовленні замінюють на повне слово чи словосполучення. Основним способом перекладу наведених вище графічних скорочень є скорочений переклад, або транслітерація. Ці способи можна поєднати, оскільки вони вживаються в тому разі, коли певне скорочення поширене й загальновідоме носіям мови перекладу, наприклад: *kJ (Kilojoule)* – кДж (кілоджоулі), *kcal. (Kilokalorie)* – кілокалорії. У процесі перекладу німецькі літери замінюють відповідними літерами української мови.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, німецька галузь садівництва та городництва характеризується вживанням лексичних (акронімів, аббревіатур-апокоп і скорочень-контомінацій) та графічних скорочень. Графічні скорочення – загальноприйняті скорочення на позначення міри і ваги, а лексичні скорочення – спеціалізовані аббревіатури з галузі садово-городницького виробництва екологічно чистих і нешкідливих продуктів харчування, які відповідають вимогам, що затверджені на рівні держави та міжнародному рівні, а також аббревіатури, пов'язані з новітніми досягненнями генної інженерії.

Скорочення лексичних одиниць як принцип номінації – свідчення спроби раціональної комунікації, бо спрощується форма номінальної одиниці. Найпопулярнішим та найуживанішим типом аббревіації в німецькомовних текстах у садово-городницькій галузі є акроніми, які якнайкраще задовольняють потребу в спрощенні складних понять, пов'язаних розвитком генетики та збільшенням вимог щодо якості та мають легко відтворювану та прозору структуру. Основні способи перекладу аббревіатур із садово-городницької галузі скорочений переклад, калькування, транслітерація та експлікація.

Незважаючи на досить широкий спектр досліджень аббревіатур, залишаються ще до кінця не дослідженими багато питань, зокрема щодо визначення словотвірного статусу окремих скорочень, їх динаміки. Є потреба в складанні словників скорочень у різних галузях науки взагалі, зокрема в галузі сільського господарства, та двомовних словників.

Джерела та література

1. Алексеева Н. Н. Типология сокращенных лексических единиц современного английского языка / Н. Н. Алексеева. – М. : Наука, 1984. – 151 с.
2. Беспальченко Л. О. Особливості аббревіації в термінології української та німецької фахової субмови ядерної безпеки [Електронний ресурс] / Л. О. Беспальченко. – Режим доступу : http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Zbirnyk_2012/TK_Zbirnyk_2012_2_bespalchenko.htm
3. Возненко Н. В. Особливості відтворення німецьких термінів-аббревіацій галузі автомобілебудування при перекладі на українську мову [Електронний ресурс] / Н. В. Возненко. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2013-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/fl7_voznenko.htm
4. Горшунов Ю. В. Прагматика аббревіатури / Ю. В. Горшунов. – М. : МГУ, 1999. – 299 с.
5. Дюжикова Е. А. Аббревиация сравнительно со словосложением: структура и семантика (на материале современного английского языка): дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Дюжикова Екатерина Андреевна. – М., 1997. – 340 с.
6. Єрмоленко С. Я. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 156 с.

7. Козак Т. Б. Скорочення у системі словотвору нмецької мови / Т. Б. Козак // Наукові записки. Сер. Філологія : зб. наук. пр., 2013. – Вип. 35. – С. 153–155.
8. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Семантика производного слова / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 200 с.
9. Павлов Г. В. Функционирование сокращений в современном немецком языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук. : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Павлов Григорий Владимирович. – М., 1990. – 280 с.
10. Солодилова И. А. Лексикология немецкого языка : учеб. пособие для студ. III курса / И. А. Солодилова. – Оренбург : ГОУ ОГУ, 2004. – 114 с.
11. Солтис М. Скорочення у межах словотвору німецької мови / М. Солтис // Іноземна філологія. – 2008. – Вип. 120. – С. 68–73.
12. Шанский Н. М. Очерки по русскому словообразованию / Н. М. Шанский. – М. : [б. и.], 1998. – 278 с.
13. Best K.-H. Quantitative Linguistik. Eine Annäherung / K.-H. Best. – 3. Aufl. – Göttingen : Peust & Gutschmidt Verlag, 2006. – 154 S.
14. Duden. Das Wörterbuch der Abkürzungen / Steinhauer A. – 5. Aufl. – Mannheim ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 2005. – 480 S.
15. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Hrsg. von G. Drosdowski. – 6. Aufl. – Mannheim / Wien / Zürich : Dudenverlag, 2006. – 1816 S.
16. Menzerath P. Die Architektur des deutschen Wortschatzes / P. Menzerath. – Bonn : Dümmler, 1954. – 131 S.
17. Michel S. Kurzwortgebrauch. Plädoyer für eine Pragmatische Definition und Proto Typologie von Kurzwörtern / S. Michel // Germanische Mitteilungen. – 2006. – № 64. – S. 69–83.
18. Steinhauer A. Sprachökonomie durch Kurzwörter. Bildung und Verwendung in der Fachkommunikation / A. Steinhauer. – Narr : Tübingen, 2000. – 371 S.

Ольховская Наталия, Колосовская Зоя. Типы аббревиатур в области садоводства и огородничества и способы их перевода (на материале немецкого и украинского языка). В статье выяснены причины возникновения аббревиатур, описаны принципы выделения основных типов аббревиатур, раскрыта суть немецких сокращений и аббревиатур, определены особенности аббревиатур в области садоводства и огородничества, рассмотрены основные способы перевода аббревиатур с немецкого языка на украинский язык. Проведенное исследование даёт возможность сделать выводы о том, что немецкая сфера садоводства и огородничества характеризуется употреблением лексических сокращений (акронимов, апокопов, контаминаций и графических сокращений). Графические сокращения употреблены для обозначения массы, веса, длины, площади. Графические сокращения употребляются только на письме, а в устной речи они заменяются полным словом или словосочетанием. Лексические сокращения повязаны со стремительным развитием генной инженерии та повышением требований к экологически щадящему земледелию и к экологически чистым продуктам питания. Лексические сокращения употребляются как на письме, так и в устной речи. Чаще всего употребляемым типом аббревиатуры в этой области являются акронимы. Основным способом перевода аббревиатур в сфере садоводства и огородничества являются сокращённый перевод, перевод способом транслитерации и экспликации.

Ключевые слова: аббревиатура, акронимы, апокопы, контаминации, сокращения, транслитерация, экспликация.

Olkhovska Nataliya, Kolosovska Zoya. Types of Abbreviations in the Field of Gardening and Market Gardening and Ways of Their Translation (in German and Ukrainian Languages). The article clarifies the causes of appearance of abbreviations, describes the principles of marking of the main types of abbreviations, the essence of German abbreviations and shortenings, reveals the peculiarities of abbreviations in the field of gardening and market-gardening, ascertains the main features of their translation into Ukrainian language. The research shows that German field of gardening and market-gardening is characterized by the use of lexical abbreviations (acronyms, apocopes and contaminations), and graphic shortenings. Graphic shortenings are used to denote the measures of weight, length and area. Graphical shortenings are used only in writing, in oral speech they are replaced with the full word or phrase. Lexical shortenings are associated with the rapid development of genetic engineering and the increasing demands on environmentally friendly farming and growing organic food. Lexical abbreviations are used both in writing and in oral speech. The most frequently used type of abbreviations in this area are acronyms. The main ways of translation of the abbreviations used in the field of gardening and market-gardening is abridged translation, translation by transliteration and explication.

Key words: abbreviation, acronym, apocope, contamination, explication, metagraphy, shortening.

Стаття надійшла до редколегії
30.03.2015 р.